

Sandra MARDEŠIĆ*
Sveučilište u Zagrebu

ŠKOLSKI JEZIK KOJI SPAJA I RAZDVAJA. PRIMJERI RAZVOJA MEĐUKULTURNE KOMPETENCIJE NA TALIJANSKOM KAO ŠKOLSKOM JEZIKU

1. Uvod

Ideja o nerazdvojjivosti materinskog jezika i kulture kojoj njegov izvorni govornik pripada, odnosno koncept da oboje oblikuju našu *forma mentis*, nije nova. Ona potječe iz Humboldtovih vremena (1836) i Sapir-Worfove hipoteze o jezičnoj relativnosti (1956). U talijanskoj glotodidaktičkoj kulturi takvu tezu snažno zastupa Balboni koji govori o svojevrsnom *file-u* u mentalnom sustavu (2002) koji upravlja načinom na koji onaj koji uči ili usvaja jezik¹ percipira kulturu toga jezika, s time da je polazišna kultura uvijek materinska. Kako navodi Vrhovac (2019: 305):

Kulturna kompetencija u materinskom jeziku za svakog izvornog govornika urođena je i dolazi „sama po sebi”, usvaja se spontano i nesvjesno tijekom cijeloga života. Govornici materinskoga jezika ne posjeduju teorijsko znanje o vlastitoj kulturi, već je to znanje za njih najčešće na pragmatičnoj razini. Za stranca i učenika stranoga jezika ta se kultura otkriva i uči, a znanje se izgrađuje i sprema tijekom cijeloga života. Učenik promatra i otkriva neke činjenice koje su za izvornoga govornika očigledne, stoga ih i ne zapaža.

U skladu s gore navedenim citatom, valja istaknuti da u današnjem, snažno globaliziranom društvu, pojam materinske kulture treba uzeti s oprezom jer su društva pojedinih jezičnih zajednica sve više heterogena pa tako učenik često odrasta u dominantnoj kulturi jezične zajednice u kojoj živi i unutar

* smardesi@ffzg.hr

¹ Definicije pojmova učenje, usvajanje i ovladavanje prema Medved Krajnović (2010: 4)

koje se školuje, dok je kod kuće, u užoj ili široj obitelji, pripadnik neke druge kulture. Upravo o toj primjeni pojma materinske kulture govori i Balboni u novom izdanju svoga poznatoga djela *Le “nuove” sfide di babele: insegnare le lingue nelle società “liquide”* (2023: 13) nazivajući naša društva fluidnima.

Teorijsko uporište ovog rada temelji se upravo na tim konceptima. Model koji ćemo primijeniti temelji se na Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (2005)², u kojem se kao cilj učenja jezika i kulture navode, osim akademskih znanja, u smislu znanstvenih, tehnoloških, umjetničkih i drugih spoznaja, navode i empirijska znanja, povezana sa svakodnevnom kulturom pojedinog naroda.

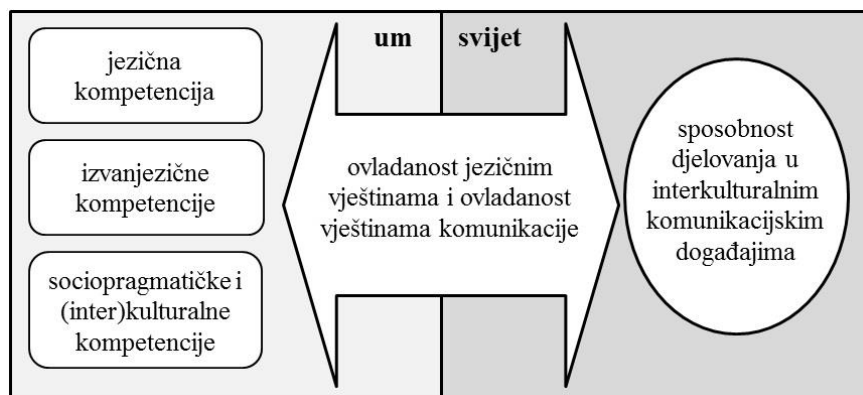
U vezi učenja i poučavanja talijanskog kao stranog jezika i drugog jezika³ u hrvatskom sustavu obrazovanja stručnjaci zaključuju da se naglasak prije svega stavlja na akademska, a u manjoj mjeri na empirijska znanja. Potvrdu tome možemo pronaći u istraživanju korpusa udžbenika talijanskoga jezika u hrvatskom visokoškolskom sustavu obrazovanja koje je pokazalo da su u udžbenicima u upotrebi ovakva vrsta sadržaja, kulturemi, pojavljuju, ali često u stereotipnom obliku (Dubravec Labaš 2021). Zapravo može se reći da svi udžbenici za učenje i poučavanje talijanskoga kao stranog jezika u hrvatskom obrazovnom kontekstu pokazuju visoku zastupljenost sadržaja posvećenih slavnim osobama talijanske povijesti, povijesti umjetnosti i znamenitostima pojedinih gradova, kinematografiji, pa čak i mafiji. Dok su teme i sadržaji iz svakodnevnoga života Talijana, njihove prehrambene navike, očuvanje okoliša, život u gradovima i manjim mjestima, svijet rada i prijevozna sredstva, odnosno empirijska znanja manje zastupljeni.

Posljednjih dvadeset godina u glotodidaktici se kao temeljni cilj učenja i poučavanja stranih jezika naglašava razvoj svih komponenti komunikacijsko-jezične kompetencije koja uz jezičnu, uključuje i sociolingvističku i pragmatičku kompetenciju (ZEROJ 2005: 16), ali i međukulturnu kompetenciju i sposobnost medijacije (ZEROJ 2005: 17). Mnoga istraživanja provedena u Hrvatskoj ukazuju da su ove posljednje dvije komponente znatno manje razvijene u učenika i studenata, pa i u samih nastavnika stranih jezika (Knežević 2015; Bagić 2014; Šenjug Golub 2013, Mardešić, 2023).

² (skr. ZEROJ)

³ Za pojmove strani i drugi jezik poslužiti ćemo se Balbonijevim definicijama (2023: 13): „Strani jezik uči se u državi u kojem se taj jezik ne govori, već ga se poučava nekoliko sati tjedno s postupnim povećanjem inputa i zahtjevnosti. Talijanski je drugi jezik ako ga stranac usvaja primjerice u Italiji. Input je stoga kontinuiran i autentičan, a ne postupan i prilagođen.”

U ovom radu poslužiti ćemo se Balbonijevim modelom razvoja međukulturne komunikacijske kompetencije koji smatramo prihvatljivim i primjenjivim i za učeničke i za nastavnike.

Slika 1. Model međukulturne komunikacije
(Balboni 2015)

U svome modelu autor (2015) navodi sljedeće neizostavne elemente međukulturne komunikacijske kompetencije:

- znati promatrati, decentralizirati se, otuđiti se
- znati odgoditi sud o prikladnosti
- znati relativizirati
- znati aktivno slušati
- znati emotivno razumjeti
- znati kako pregovarati o značenjima ako želimo postići cilj obrazovanja učenika koji će biti kompetentni međukulturni sugovornici.

Teorijska premisa ovog istraživanja jest da obrazovni sustav u kojem se obrazujemo ima snažan utjecaj na naš mentalni *softver* kao što ga imaju i primjerice, prehrambene navike naše kulture, percepcija nacionalnih i vjerskih praznika i blagdana itd. Koliko god akademska i druga empirijska znanja o kulturi jezika koji se uči ili usvaja mogu biti važna, smatramo da razvoj i osvješćivanje međukulturne kompetencije i sposobnost medijacije, treba započeti sa sadržajima i aktualnim temama koje su životno i iskustveno najbliži učenikovu svijetu, a to je njegova školska svakodnevnica. Pavan (2004: 77) navodi da je međukulturna komunikacija „komunikacija koja se odvija između govornika čije su kulturološke percepcije i sustavi simbola toliko različiti da mijenjaju komunikacijsku razmjenu.” Dakle, da bi učenik

stranog jezika postao uspješan međukulturni komunikator i medijator, mora se moći sporazumijevati sa svojim vršnjacima iz zemlje čiju kulturu i jezik uči i biti sposoban pojasniti mu svoju kulturu.

Školski život kao jedna od tema predloženih u ZEROJ-u (2005: 18) zastupljena je rjeđe u udžbenicima, obično u tabličnom prikazu talijanskoga obrazovnog sustava, bez daljnjih produbljenja sadržaja, pa je učenje i poučavanje ovakvih sadržaja prepušteno na odgovornost nastavniku. Recentno istraživanje (Mardešić, Svilarić, 2023) o sadržajima srednjoškolskih udžbenika talijanskoga kao stranog jezika odobrenih od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja, pokazalo je da su najzastupljenije teme u suvremenim udžbenicima *Svakodnevnica* i *Društveni život*, propisane Kurikulumom (2019), dok je tema školske svakodnevnice rjeđe zastupljena i to uglavnom u već spomenutim kratkim tabličnim prikazima. Zanimljivo je primijetiti da Diadori (2004) među nastavničke kompetencije nastavnika stranoga jezika, koji djeluje u formalnom obrazovnom kontekstu, ubraja upravo sociokulturne, pragmatične i međukulturne kompetencije koje su, neizostavne za rad u kontekstu kontrastivnoga pragmatičkog učenja i poučavanja stranoga jezika u inozemstvu ili poučavanja jezika strancima u kontekstu dominantne kulture. U obrazovnom kontekstu teritorija bivše Jugoslavije nastavnici stranih jezika u pravilu su pripadnici dominantne kulture svojih zemalja u kojima su se i školovali i često nemaju dovoljno znanja o specifičnim temama obrazovnih sustava zemalja čije jezike poučavaju.

Da bi se dodatno razvile međukulturne kompetencija učenika, studenata i nastavnika stranih jezika u Republici Hrvatskoj, u kojoj je većina učenika i nastavnika kroatofona i pripadnici su dominantne hrvatske kulture, od 2015. do 2021. provedeno je šest istraživačkih projekata koji su istraživali obrazovni dominij izravnim proučavanjem školskih jezika: engleskoga, njemačkoga, talijanskoga i francuskoga. Na taj način željelo se sveučilišnim studentima stranih jezika, budućim nastavnicima, nastavnicima početnicima i ostalim zainteresiranim sudionicima nastavnoga procesa, osigurati rječnike-priručnike školskih jezika čiji sadržaj nisu samo leksemi povezani sa školskom svakodnevicom, već oni obuhvaćaju brojne izvanjezične napomene povezane s kulturom svakog od promatranih jezika. Prema prethodno navedenim teorijskim postavkama o tome kako materinska kultura oblikuje naše mentalne *softvere*, kao polazišni jezik i kultura odabran je hrvatski jezik.

U sklopu projekata školski jezik definiran je na sljedeći način:

U najopćenitijemu smislu jezik može biti nazvan školskim ako se njime školuje, a to znači ne samo da se predaje ili rabi na nastavi, nego da njime govore i nastavnici i učenici, na nastavi i izvan nje. Tako shvaćeno školski se jezik određuje kao jezik

školske svakodnevice kojim se služe sudionici školskoga života (Lütze-Miculinić/Jelaska 2018: 13).

Drugim riječima, školski jezik je jezik komunikacije ne samo učenika i nastavnika već se on rabi i u komunikaciji s roditeljima, lokalnim institucijama i drugim sustručnjacima. Pritom valja napomenuti da se radi o hibridnom jezičnom varijetetu koji uključuje i druge podvarijetete kao što su primjerice nastavni jezik (tal. *lingua di istruzione, lingua di scolarizzazione*), predmetni jezici (tal. *linguaggi settoriali*), razredni jezik (tal. *discorso in classe, parlato del docente*), nastavnički jezik (tal. *parlato del docente, insegnantese* (Mardešić, 2018) ili eng. *teacherese* (Sešek, 2005, 2007), razgovorni ili svakodnevni jezik (tal. *italiano parlato, comune*) te jezik mladih (tal. *linguaggio giovanile*) i učenikov međujezik (tal. *interlingua*).

Temeljno teorijsko polazište ovog rada jest da se upravo na primjeru školskoga jezika i školske svakodnevice, zastupljenih i u komunikacijskim dominijama ZEROJ-a (2005: 18) pod stavkom obrazovni dominij, treba razvijati međukulturna kompetencija učenika, studenata i nastavnika i to ćemo pokazati na primjeru nastavničkog jezika kao specifične varijante jezika struke nastavnika stranih jezika. Nastavnički jezik (tal. *insegnantese*, Mardešić/Lütze-Miculinić, 2021) jest jezik kojim se služe nastavnici u neposrednom radu s učenicima, ali on je ujedno i jezik struke u punom smislu Seriannijeve definicije (2003: 80):

Jezik je struke varijetet prirodnoga jezika koji ovisi o određenom području znanja ili stručnih djelatnosti [...]. U lingvističkom smislu, jezik struke je u prvom redu obilježen određenim leksičkim izborima, specifičnim i popratnim tehnicizmima.

Tako će dijelovi školskoga jezika biti leksemi koji su dijelom općeg jezika, npr. ocjena, polugodište, zaključivanje ocjena, dnevnik, razrednik, ali i specifični tehnicizmi povezani sa školskom svakodnevnicom i komunikacijom sa sustručnjacima, npr. nastavničko ili učiteljsko vijeće, razredno vijeće, stručni aktiv i dr.

Budući da je u ranije opisanim projektima talijanski jedini jezik prisutan na hrvatskom i slovenskom teritoriju kao jezik talijanske nacionalne manjine, pa tako i jezik obrazovanja na tom jeziku, prije svega u priobalnim područjima obiju zemalja, u ovome radu posebna pozornost bit će usmjerena na nastavnički jezik, odnosno specifične lekseme školske svakodnevice koji odražavaju izvanjezičnu stvarnost, odnosno obrazovne sustave obiju država. Pritom ćemo uključiti i primjere iz srpskog jezika da bismo pokazali, u prvom redu studentima i mlađim nastavnicima, da nam zajednička prošlost i nekad zajednički obrazovni sustav uvelike oblikuju sličan mentalni

sofver i da se kao sustručnjaci možemo lako međusobno sporazumjeti. Kao poseban doprinos donosimo i primjere specifičnih leksema koji se mogu upotrijebiti u prijevodu na talijanski, a koji nemaju ekvivalent u standardnom talijanskom jeziku zbog različitosti obrazovnih sustava, ali koji su službeno u upotrebi kao svojevrsni „talijanski izvan Italije”. S druge strane, pojašnjenja izvanjezične stvarnosti talijanskoga obrazovnog sustava pružit će budućim i mladim nastavnicima uvid u razlike među obrazovnim sustavima i potrebu za međukulturnom medijacijom u komunikaciji s talijanskim kolegama.

2. Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja odnosi se na dubinski uvid u određene specifične lekseme, dijelove nastavnickoga jezika kao jezika struke i drugih riječi povezanih sa školskim jezikom, koje reflektiraju tri obrazovna sustava, hrvatski, slovenski i srpski. Ovaj izbor temelji se na dvije točke:

- 1) U Hrvatskoj je od 2000.-ih, a u Sloveniji od '90-ih godina prošloga stoljeća talijanski jezik službeno priznat kao jezik pripadnika talijanske manjine.
- 2) U Srbiji od 2004/2005. postoji srednjoškolski program dvojezičnog obrazovanja (CLIL) na talijanskom, francuskom i srpskom jeziku pa su određeni prijevodni ekvivalenti neophodni nastavnicima koji u njemu sudjeluju kao dio njihova jezika struke (Vučo, 2006).

Ovim pregledom želimo dati preciznu analizu primjera školskoga jezika koji se službeno upotrebljava izvan teritorija Talijanske republike i predložiti njihovu primjenu u razvoju međukulturne kompetencije i sposobnosti medijacije učenika, studenata i nastavnika talijanskoga jezika.

3. Metodologija i uzorak

Uzorak ovog istraživanja sastoji se od 30-ak leksema, preuzetih iz ukupnog uzorka od 450 leksema prikupljenih u projektima opisanim u uvodnom dijelu rada koje navodimo u publiciranim rječnicima-priručnicima⁴

⁴ Obuhvaćena su 4 rječnika priručnika: Lütze-Miculinić/Jelaska (2018). Hrvatsko-njemački rječnik školskoga jezika. 1. Svezak/ Kroatisch-deutsches Wörterbuch der Schulsprache, Band I. Zagreb: HFD.

Zergollern Miletić/Lütze-Miculinić (2020). Hrvatsko-engleski rječnik školskoga jezika: priručnik za studente i nastavnike engleskoga jezika: prvi svezak / Croatian-English Dictionary of Classroom Discourse: A handbook for university students and teachers of English: Volume one. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

čija su tema sudionici obrazovnog procesa i njihova komunikacija. Leksemi u ovom radu odabrani su prema kriteriju postojanja njihovog parcijalnog ekvivalenta u standardnom talijanskom ili nedostatka ekvivalenta zbog razlika u obrazovnim sustavima.

Prijevodni ekvivalenti na talijanskom prikupljeni su sa službenih web stranica 15 osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj⁵ i 4 u Sloveniji, u kojima se prema parlamentarnim odlukama, uvrštenim u ustave obiju država obrazovni proces odvija na talijanskom jeziku. Preciznije, u Hrvatskoj se radi o 11 osnovnih i 4 srednje škole, a u Sloveniji su to dvije osnovne i dvije srednje škole.

U analizi su se osim tradicionalnih izvora, enciklopedijskog rječnika Treccani i drugih, koristili i službeni dokumenti na talijanskom hrvatske Agencije za odgoj i obrazovanje, web stranice talijanskog Ministarstva istraživanja i obrazovanja (tal. *MIUR Ministero di ricerca e istruzione*), Eurydice-ovi izvještaji, web stranice slovenskoga ministarstva (slov. *Ministarstvo za izobraževanje, znanost in šport*), web stranice mreže *REI – Rete Rei Osservatorio dell’italiano fuori d’Italia*, web stranice Službenog glasnika Republike Srbije i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a konzultirali smo i razne stručnjake iz područja obrazovanja pripadnika talijanske manjine, kao i stručnjake metodike talijanskoga jezika i nastavnike talijanskoga u školama na jeziku i pismu talijanske nacionalne manjine.

4. Rezultati

U nastavku donosimo rezultate analize prijevodnih rješenja za sljedeće tematske kategorije: tipologija i nazivi škola, sudionici obrazovnoga procesa, organi škole i administracija.

4.1. Tipologija i nazivi škola

Prvi primjer parcijalnog prijevodnog ekvivalenta na talijanskom standardu odnosi se na tipologije i nazive škola.

Mardešić/Lütze-Miculinić (2021). Hrvatsko–talijanski rječnik školskoga jezika: priručnik za studente i nastavnike talijanskoga jezika: 1. Svezak / Dizionario croato-italiano del linguaggio scolastico: manuale per studenti e insegnanti d’italiano: vol. 1. Zagreb: HFD.

Lütze-Miculinić/Vrhovac (2023). Hrvatsko-francuski rječnik školskoga jezika, I. svezak / Dictionnaire croate-français du vocabulaire scolaire, Tome I. Zagreb: HFD.

⁵ U Hrvatskoj se upotrebljava službeni naziv škole na pismu i jeziku talijanske nacionalne manjine. Valja napomenuti da se i u Hrvatskoj i u Sloveniji u takve škole upisuju i učenici koji nisu pripadnici talijanske manjine.

a) **scuola elementare** / hrv., srp. *osnovna škola* / slov. *osnovna šola*

U talijanskom standardnom jeziku **scuola elementare** odnosi se na prvi obvezni obrazovni ciklus koji traje 5 godina i koji pohađaju učenici od 6 do 11 godina⁶. Leksem *scuola elementare* upotrebljava se i u nazivima škola na jeziku i pismu talijanske nacionalne manjine u Hrvatskoj. Odnosi se na primarni obvezni obrazovni ciklus, ali koji traje 8 godina i obuhvaća učenike od 6 ili 7 do 14 godina, kao i u Srbiji. U Sloveniji prvi obrazovni ciklus traje 9 godina, a osnovne škole na jeziku talijanske manjine također nose naziv *scuola elementare*. Dakle, riječ je o parcijalnom prijevodnom ekvivalentu, pa bi učenici u međusobnoj komunikaciji sa svojim talijanskim vršnjacima trebali primijeniti međukulturnu medijaciju. Iz pragmatičke međukulturne perspektive, učenik bi svom talijanskom vršnjaku morao pojasniti izvanjezičnu stvarnost, odnosno što točno podrazumijeva kada izjavi da pohađa šesti, sedmi, osmi ili, deveti razred, u slovenskom slučaju. Drugim riječima, morao bi pojasniti Talijanu koji u tim godinama pohađa različiti tip škole, koji ne postoji u našim državama, **scuola media**, drugi obvezni obrazovni ciklus u trajanju od tri godine koji obuhvaća učenike od 11 do 14 godina i koji bi izjavio da pohađa prvi, drugi ili treći razred. Tim više što je leksem *media* kognata, pa bi hrvatski, slovenski ili srpski učenik mogao shvatiti da učenik iste dobi već pohađa srednju školu, odnosno drugi obrazovni ciklus. Budući da je predstavljanje obuhvaćeno razinom A1 prema ZEROJ-u, ovakve primjere smatramo važnim jer se već od najnižih stupnjeva jezične kompetencije učenici susreću s potrebom medijacije i međukulturne kompetencije.

b) **scuola superiore** / hrv., srp. *srednja škola* / slo. *srednja šola*

Na talijanskom standardnom jeziku ovaj leksem odnosi se na sekundarni obrazovni ciklus koji je obavezan do 16. godine, a traje od 3 do 5 godina ovisno o obrazovnom programu, npr. gimnazijskom koji traje 5 godina. U Hrvatskoj se u školama na jeziku i pismu talijanske manjine primjenjuje parcijalni ekvivalent proširenjem leksema pridjevom *media*, **scuola media superiore**, a odnosi se, kao i u Srbiji na sekundarni obrazovni ciklus, obavezan samo do 16. godine⁷ koji traje 3 ili 4 godine ovisno o obrazovnom programu, strukovnom ili gimnazijskom. Primjena pridjeva *media* potječe iz prethodnih naziva škola prije obrazovnih reformi u Italiji u kojima se današnja *scuola media* nazivala *scuola media inferiore*, a današnja *scuola*

⁶ U Italiji učenici obvezno moraju početi pohađati osnovnu školu sa 6 godina. Kasniji polazak, sa 7 godina, odobrava se iznimno u slučaju učenika s posebnim potrebama ili zbog težih bolesti. U Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji početak pohađanja obveznog obrazovanja sa 6 ili 7 godina nije toliko rigidan.

⁷ U svim državama koje smo uzeli u razmatranje srednjoškolsko obrazovanje nije obvezno, već postoji mogućnost da se osnovnoškolsko završi do 16. godine.

superiore je nosila naziv *scuola media superiore*. U tom smislu moguće je zamisliti međukulturni nesporazum u komunikaciji talijanskog i hrvatskog vršnjaka, pri čemu Talijan ne bi razumio proširenje naziva škole pridjevom *media*, a koji odražava razlike obrazovnih sustava. U slučaju komunikacije talijanskog i slovenskog ili srpskog učenika ne bi došlo do ovakvog nesporazuma jer se primjenjuje samo službeni naziv škole *scuola superiore*. Nadalje, za hrvatske, slovenske i srpske učenike u komunikaciji s talijanskim vršnjacima, Talijan bi u slučaju da pohađa gimnazijski program morao pojasniti da u Italiji postoji i 5. razred srednje škole.

Ovdje je potrebno spomenuti i razliku u upotrebi leksema *liceo* i *ginnasio* u Hrvatskoj i Sloveniji. Iz dokumenata *Rei Osservatorio dell'italiano fuori d'Italia* (REI 2021) proizlazi da se u hrvatskim školama na jeziku i pismu talijanske manjine s gimnazijskim programom primjenjuje leksem *liceo*, dok se u Sloveniji upotrebljava *ginnasio*, koji se u talijanskom standardnom jeziku odnosi samo na prve dvije godine gimnazijskog programa (tal. *biennio*), nakon čega se školovanje nastavlja u *liceo classico*. Oba leksema, *scuola media superiore* i *scuola superiore* upotrebljavaju se u službenim dokumentima i nazivima škola izvan talijanskog nacionalnog teritorija i predstavljaju parcijalne ekvivalente koji odražavaju razlike u obrazovnim sustavima.

Napominje se i da se u Italiji nakon obrazovne reforme Moratti (2003–2005), osim ranije navedenih leksema, upotrebljavaju i izrazi **scuola primaria di primo grado** kao ekvivalent za opći izraz *scuola elementare*, **scuola secondaria di primo grado**, kao ekvivalent za *scuola media* i **scuola secondaria di secondo grado**, kao ekvivalent za *scuola superiore*. Sva tri navedena ekvivalenta upotrebljavaju se u službenom registru, i uvršteni su u jezik struke, nastavnički jezik, a ostali se i dalje koriste kao dio općeg jezika, u neformalnoj komunikaciji i ostaju u službenim nazivima pojedinih škola u Italiji.

4.2. Sudionici obrazovnog procesa

U ovom odlomku bit će riječi o o sudionicima obrazovnog procesa i važno je naglasiti da je za to područje pronađeno najviše leksema koji reflektiraju izvanjezičnu stvarnost, odnosno koji pokazuju najveće razlike među obrazovnim sustavima, stoga se pri primjeni prijevodnih rješenja treba obratiti posebna pažnja.

a) **alunno / studente / hrv., srp. učenik, đak / slov. učenec**

Alunno i **studente** dva su leksema koji su sastavni dio školskoga talijanskog standardnog jezika u općem smislu, ali i specifičnoga jezika struke. Prvi, **alunno**, u talijanskom jeziku upotrebljava se u značenju učenik

i označava polaznika osnovne škole, dok drugi leksem **studente** prevodimo riječju student i on obuhvaća šire semantičko polje jer se odnosi na učenike koji pohađaju **scuola media**, **scuola superiore** i sveučilište. U sva tri obrazovna sustava koja uspoređujemo s talijanskim, leksem *studente* odnosi se isključivo na osobu koja pohađa sveučilišnu razinu obrazovanja (hrv. srp. *student*, slov. *študent*), dok se *alunno* koristi u značenju za učenike osnovnih i srednjih škola (hrv. srp. *učenik /đak*⁸, slov. *učeneci*). Leksem *studente* primjer je važne kulturološke razlike zbog toga što može prouzročiti nesporazum u komunikaciji jer se u Italiji učenici u dobi od 11 godina nazivaju studentima, dok u hrvatskoj, slovenskoj i srpskoj inačici ili *forma mentis* označava odraslu osobu koja je upisala fakultet.

- b) **alunno di turno / alunno di servizio / alunno incaricato / hrv. redar, dežurni učenik / srp. dežurni učenik, / slov. dežurni učenec**

Ovi leksemi eklatantni su primjer školskoga jezika i također odražavaju obrazovno-kulturološke razlike.

Alunno di turno ili **alunno di servizio** (hrv. *redar/dežurni učenik*, srp. *dežurni učenik/dežurni*, slov. *dežurni učenec/dežurni*) prijevodna su rješenja koja se primjenjuju u hrvatskim školama na jeziku talijanske manjine, a nemaju svoje ekvivalente u talijanskom standardu. U Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji termin se odnosi na učenika koji ima tjedno zaduženje u svom razredu, npr. brisanje ploče, uključivanje projektora i sl., a u srednjoj školi zaduženje može uključivati i dežurstvo na porti škole, zvonjenje i sl. Upravo ovakvi leksemi odražavaju zajedničku prošlost triju država. U Italiji, međutim, postoji termin **alunno incaricato** koji se odnosi samo na učenike *scuole medie*, a ponekad i *elementare*, kojima se povjeravaju pojedine male zadaće kao što je prikupljanje roditeljskih potvrda, uključivanje računala i sl. Pedagoška ideja u sve četiri države ista je, razvoj osjećaja odgovornosti učenika, a u zemljama bivše Jugoslavije to su službeno zabilježena zaduženja i učenici su ispričani ili opravdani ako zbog njih izostaju s nastave. U hipotetskoj međukulturnoj komunikaciji hrvatski, slovenski ili srpski srednjoškolski učenik morao bi pojasniti svom talijanskom vršnjaku ovaj koncept jer je u Italiji jedina osoba zadužena za školsko zvono i otvaranje školskih vrata domar, tj. *bidello*.

- c) **maestro, insegnante, professore, docente / hrv., srp. učitelj/nastavnik, slov. učitelj)**

U školskom jeziku ovi leksemi imaju različitu semantičku distribuciju ovisno o tipologijama škola koje smo opisali u prethodnom ulomku. Tako

⁸ U hrvatskom jeziku đak se upotrebljava u neformalnom registru i sve više izlazi iz upotrebe. I u hrvatskom i u srpskom u formalnoj komunikaciji primjenjuje se učenik.

se u standardnom talijanskom *maestro/maestra* odnosi na odgajatelje (srp. *vaspitač*) u predškolskim ustanovama i nastavnike u osnovnim školama. U Hrvatskoj se međutim, talijanski ekvivalent **maestro/maestra** (hrv., srp., slov. *učitelj*) koristi samo za učitelje u **classi inferiori della scuola elementare**, (hrv., srp. *niži razredi osnovne škole*, slov. nekad *nižji razredi / nižja stopnja*, a sada u obliku prvog ili drugog trienija, *prvo triletje*), odnosno od 1. do 3/4. razreda. Leksem **insegnante** primjenjuje se u **classi superiori delle elementari**, (hrv., srp. *viši razredi osnovne škole*, slov. *drugo triletje*,). Nadalje, u sve tri države bivše Jugoslavije upotrebljava se leksem **insegnante di classe**⁹ (hrv., srp. *učitelj razredne nastave*, slov. *učitelj razrednega pouka*) za nastavnike od 1. do 4. razreda. Ekvivalent u talijanskom standardu je **maestro/maestra unica**.

U višim razredima osnovne škole u sve tri države od 5. do 8. razreda predaju **insegnanti di materia** (hrv., srp. *učitelj predmetne nastave*, slov. *predmetni učitelj, učitelj predmetnega pouka*), a u primjeni su i na razini srednje škole. Nadalje, u Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji se na razini srednje škole osim nastavnika primjenjuje i leksem **professore**¹⁰, *profesor*, što odražava dva različita sustava inicijalnog obrazovanja nastavnika. Učitelji razredne nastave završavaju svoje sveučilišno obrazovanje diplomom fakulteta pedagoškog smjera (hrv. *Učiteljski fakulteti*, srp. *Pedagoški fakultet*, slov. *Pedagoške fakultete*), a nastavnici predmetne nastave i srednjoškolski nastavnici tijekom svog inicijalnog nastavničkog obrazovanja na svim sveučilištima moraju steći 55/60 ECTS bodova iz područja nastavničkih kompetencija i stječu titulu *mag. edu.phil.* U ovom slučaju primjena specifičnih prijevodnih ekvivalenata na talijanskom odražava sustav obrazovanja nastavnika koji je zakonski reguliran stoga se radi o parcijalnim ekvivalentima koji ne postoje u talijanskom standardnom jeziku (*učitelj razredne nastave, nastavnik/profesor talijanskog*). U slovenskim se školama za talijansku manjinu također primjenjuju ovi parcijalni ekvivalenti (slov. *profesor vs. učitelj*), ali ne uvijek dosljedno te se u istoj srednjoj školi na službenim stranicama pojavljuje i *insegnante* i *professore*, ali i **docente** u prijevodnom ekvivalentu za nastavničko vijeće (*Consiglio dei docenti*). Može se zaključiti da se slovenske škole približavaju terminologiji koja

⁹ Potvrđen kao službeni termin u školama talijanske nacionalne manjine u Hrvatskoj i Sloveniji.

¹⁰ Prije „Bolonjske reforme” titulu profesora imali su svi diplomirani studenti četverogodišnjeg neofilološkog studija nastavničkoga smjera (primjerice, profesor talijanskog jezika i književnosti) pa primjena ovog leksema ima i svoje pravno utemeljenje. Profesori su tako stekli pravo poučavanja od 4. razreda osnovne škole i u srednjim školama, za razliku od učitelja koji su završili nekadašnji trogodišnji studij na Učiteljskom ili Pedagoškom fakultetu i time stekli pravo poučavanja samo u nižim razredima osnovne škole.

je u primjeni na nacionalnom teritoriju Italije. U Hrvatskoj nije zabilježen niti jedan primjer službene upotrebe leksema **docente**, vjerojatno da bi se izbjegla dvosmislenost značenja termina *docent* koji se u hrvatskom, a i u srpskom i slovenskom sustavu odnosi isključivo na osobu koja je stekla ovo znanstveno-nastavno zvanje i predaje na sveučilištu.

- d) **tirocinante, insegnante mentore, insegnante consulente/consigliere**, hrv. *pripravnik, mentor, savjetnik, izvršni savjetnik*, srp. *pripravnik, mentor pedagoški savjetnik, samostalni pedagoški savjetnik, viši pedagoški savjetnik* slov. *pripravnik, učitelj mentor, svetovalec, svetnik*

Sljedeća posebnost koja proizlazi iz različitosti obrazovnih sustava između Italije i ostale tri zemlje koje analiziramo, stupnjevi su napredovanja u karijeri koji su u Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji vertikalni i propisani zakonskim aktima¹¹. U sve tri države na početku svoje karijere nastavnik početnik ima status pripravnika (hrv., srp., slov. *pripravnik*) **tirocinante/insegnante principiante**, i pod mentorstvom je iskusnog sustručnjaka **mentore/mentore degli insegnanti principianti**, (hrv., srp., slov. *mentor*) te nakon godinu dana ima obavezu pristupa polaganju stručnog ispita **esame professionale** (hrv. *stručni ispit.*, srp. *ispit za licencu*, slov. *strokovni izpit*) i više zvanje, a pritom u Srbiji stječe i licencu.

U Italiji međutim, nastavnik može dokazati svoju nastavničku kompetenciju i na druge načine, primjerice certifikatom o pohađanju *master* programa za osposobljavanje za rad s učenicima i drugim programima usavršavanja.

Tako da su termini napredovanja u nastavničkom zvanju dio jezika struke nastavnika u sve tri države. Prema važećim propisima stječu se pa se tako stječu sljedeći stupnjevi napredovanja: **insegnante/professore mentore** (hrv., *mentor*, srp. *mentor pedagoški savjetnik*, slov. *učitelj mentor*), potom **insegnante/professore consulente**, (hrv. *savjetnik*, srp. *pedagoški savjetnik*, slov. *svetovalec*) i najviši su stupnjevi, u Hrvatskoj *izvrstan savjetnik*¹², u Srbiji *viši pedagoški savjetnik*, a u Sloveniji *svetnik* s talijanskim prijevodnim rješenjem **insegnante consigliere**.

Budući da u Italiji nema vertikalnog sustava nastavničkog usavršavanja, ne postoje prijevodni ekvivalenti u standardnom talijanskom. Analizom kor-

¹¹ Specifični uvjeti propisani su zakonskim odredbama svake države i nisu predmetom ove analize.

¹² Ovaj stupanj je relativno recentno uveden i nemamo potvrdu ekvivalenta koji se koristi u hrvatskim školama za talijanski manjinu. Stručnjaci iz područja predlažu ekvivalent *insegnante eccellente*.

pusa hrvatskih i slovenskih škola na jeziku talijanske manjine uočava se da mnogi nastavnici rabe navedena prijevodna rješenja, no pritom moraju imati na umu da pri komunikaciji s talijanskim kolegama, pogotovo u službenoj, trebaju primijeniti medijaciju. Upravo iz tog razloga hrvatska Agencija za odgoj i obrazovanje, sektor zadužen za škole za talijansku nacionalnu manjinu preporuča uporabu sljedećih opisnih prijevodnih rješenja u službenoj komunikaciji: **insegnante con il titolo di avanzamento professionale di carriera di mentore** e **insegnante con il titolo di avanzamento professionale di carriera di consulente**.

e) **preside, direttore** / hrv., slov. *ravnatelj/direktor*, srp. *direktor*

Pri imenovanju upravitelja školske ustanove primjenjuje se identičan leksem u hrvatskom i slovenskom, dok se u školama za manjine primjenjuju različiti prijevodni ekvivalenti, **preside**¹³ i **direttore**. *Preside* se upotrebljava kao ekvivalent za upravitelja srednje škole, a *direttore* za razinu osnovne škole, iako ima slučajeva da se i na nižoj razini primjenjuje *preside*. Ovakva dvostruka primjena talijanskih leksema može se objasniti talijanskom školskom reformom 90-ih godina prošloga stoljeća prije koje je *preside* bilo zadužen za škole drugog obrazovnog ciklusa (*media* i *superiore*), a *direttore* za niži obrazovni ciklus (*elementare*). Stoga se primjena ovih leksema može objasniti samo izvanjezičnom stvarnošću i razlikom u nazivima i tipologijama škola u Hrvatskoj, Sloveniji i Italiji. Upotrebom neutralnijeg termina službenog registra talijanskog standarda, **dirigente scolastico**, može se zaobići ovaj prijevodni problem i izbjeći semantičko proširenje jer se *preside* u talijanskom upotrebljava i za dekana fakulteta.

f) **collaboratori professionali** / hrv. *stručni suradnici*, srp. *stručni saradnici*, slov. *strokovni sodelavci*

U kategoriji sudionika obrazovnoga procesa u sve tri države uključeni su i **collaboratori professionali** (hrv. *stručni suradnici*, srp. *stručni saradnici*, slov. *strokovni sodelavci*), odnosno, radi se o hiperonimu koji se odnosi na pedagoga, logopeda, difektologa ili školskog psihologa koji su dio školskoga osoblja. Ovaj leksem nema svoj ekvivalent u standardnom talijanskom zbog toga što ovaj tip stručnjaka nije dio školskog osoblja i rade kao samostalni stručnjaci s ugovornom obvezom prema školi.

g) **insegnante / professore di sostegno** / hrv. *pomoćnik u nastavi*, srp. *(lični) asistent u nastavi*, slov. *spremljevalec*

Svi obrazovni sustavi koji se razmatraju o ovom radu zastupaju inkluzivni pristup učenika s posebnim potrebama koji slijede prilagođeni

¹³ U Sloveniji smo zabilježili i primjenu leksema **preside dell'istituto** po talijanskom modelu.

pedagoški program, u Sloveniji *programma pedagogico individuale*, u Hrvatskoj **programma individualizzato**, u Srbiji *individualni obrazovni plan*, u Italiji **programma didattico personalizzato o individualizzato**. U talijanskim školama u Hrvatskoj takvi učenici mogu imati i pomoćnike u nastavi, **insegnanti di sostegno** ili **assistenti all'insegnamento** dok se u Italiji primjenjuje termin **professore di sostegno**. Izvanjezična stvarnost primjene oba termina je ta što se u Italiji zapošljava osoba specifično osposobljena za određenu vrstu poteškoće, što je slučaj i u Sloveniji i Srbiji, dok u Hrvatskoj taj posao može obavljati i stručno neosposobljena osoba. Tako da se ovaj leksem može smatrati parcijalnim ekvivalentom.

4.3. Organizacija škole, administracija

- a) **capoclasse, capoclassato, riunioni, ricevimenti, hrv., srp. slov. razrednik, srp. odeljenski starešina hrv., slov. razredništvo, srp. razredno starešinstvo, hrv. sat razredne zajednice / sat razrednika, srp. čas odeljenskog starešine slov. razredna ura.**

U hrvatskim, srpskim i slovenskim školama na razini pojedinog razreda, **sezione**, tj. (hrv. *razred/razredni odjel*, srp. *razred/odeljenje*, slov. *oddelek*) za učenike, roditelje i ostale nastavnike najvažnija osoba je razrednik **capoclasse**¹⁴ (hrv. srp. slov. *razrednik*, srp. *odeljenski starešina*¹⁵). Značenje leksema je nastavnik zadužen za jedan razredni odjel u razdoblju od 4 godine. Razrednikova su zaduženja održavanje sati razredne zajednice (hrv. *sat razredne zajednice/ sat razrednika*, srp. *čas odeljenjskog starešine*, slov. *razredna ura*), **ora di comunità di classe/riunioni di classe** u hrvatskim i slovenskim talijanskim školama, zatim sazivanje roditeljskih sastanaka, **riunioni dei genitori/riunioni di classe con i genitori** (hrv., srp. *roditeljski sastanak*, slov. *roditeljski sestanek*), predsjedavanje razrednim vijećem **consiglio/collegio di classe** (hrv. *razredno vijeće*, srp. *razredno veće*, slov. *razredna skupnost*), organizacija školskih izleta i dr. Sva ta zaduženja objedinjena su leksemom razredništvo, (hrv. *razredništvo*, srp. *razredno starešinstvo*, slov. *razredništvo*) i dio su službene satnice nastavnika.

U Italiji se međutim, leksem *capoclasse* odnosi na učenika, **rappresentante** ili **presidente della classe**, tj. izabranog predstavnika razrednog

¹⁴ Unatoč službenoj odluci Zajednice Talijana u Hrvatskoj i Sloveniji iz 2009. godine da se u službenoj pedagoškoj dokumentaciji škola talijanske nacionalne manjine treba upotrebljavati leksem **coordinatore di classe** umjesto široko uvriježenog **capoclasse**, u svim dokumentima škola obuhvaćenim u korpusu nije zabilježen ni jedan primjer takve uporabe.

¹⁵ Uglavnom u službenom registru.

odjela, i zbog potpuno različitog značenja, njegova primjena zahtijeva međukulturnu medijaciju.

Parcijalni ekvivalent značenju leksema razrednik u Italiji je **coordinatore di classe** u značenju nastavnika koji je zadužen za pojedini razredni odjel. No, on ne opisuje istu izvanjezičnu stvarnost. Zaduženje razrednog koordinatora pokriva samo djelomično zaduženje koje ista osoba ima u ostalim državama. Ono nije formalizirano niti plaćeno, a može se odrediti različito vrijeme trajanja, primjerice samo jedna školska godina. Službeno zaduženje u Italiji ima **presidente del consiglio di classe**, osoba koja ne mora imati funkciju razrednika i koja predsjedava sjednicama razrednoga vijeća u slučaju odsutnosti ravnatelja koji može sazivati sjednice razrednog vijeća. Smatramo da se radi o važnim razlikama koje nastavnici koji poučavaju talijanski jezik izvan talijanskog teritorija trebaju uzeti u obzir jer su dijelom njihova jezika struke. Nadalje, primjer međukulturne razlike i različite izvanjezične stvarnosti je i sat primanja za roditelje. U sve tri države razrednik objavljuje sate primanja za roditelje **ricevimento dei genitori/orari di ricevimento**, (hrv. *primanje roditelja*, srp. *prijem roditelja*, slov. *govorilne ure za starše*) na kojima roditelji mogu dobiti informacije o napretku i mogućim problemima svoje djece. U Italiji je svaki nastavnik dužan objaviti svoje vrijeme primanja za roditelje jednom mjesečno, tako da je roditeljima omogućeno informiranje o uspjehu, napretku ili problemima djece kod svakog nastavnika posebno, slično kao što sveučilišni profesori drže konzultacije za studente. U Hrvatskoj također postoji takva praksa i za predmetne nastavnike u osnovnim i srednjim školama, a vrijeme konzultacija se objavljuje na mrežnim stranicama škole.

b) tijela škole

Sljedeća razlika u značenju stručnoga nazivlja među obrazovnim sustavima koje smo uspoređivali i analizirali odnosi se na nazive upravnih tijela škole. Jedan od leksema koji ne postoji u Italiji je **attivo professionale/collegio professionale**¹⁶ (hrv., srp. *stručni aktiv*, slov. *strokovni aktiv*) koji se odnosi na stručno tijelo nastavnika određene skupine predmeta, npr. stranih jezika. Posljedično svoje ekvivalente u talijanskom nemaju niti **coordinatore dell'attivo professionale/collegio professionale** niti **vice-coordinatore dell'attivo professionale/collegio professionale** (hrv. *voditelj stručnog aktiva/zamjenik voditelja stručnog aktiva*, srp. *predsednik/zamenik stručnog aktiva*, slov. *vodja aktiva*) pa je u slučaju komunikacije s talijanskim kolegama također potrebna medijacija

¹⁶ Collegio professionale je izraz čiju upotrebu preporučuje hrvatska Agencija za odgoj i obrazovanje.

Parcijalne ekvivalente imaju i leksemi koji se upotrebljavaju za ostala tijela škole zbog različitosti obrazovnih i administrativnih sustava.

Tako u Hrvatskoj i Sloveniji imamo **consiglio scolastico/comitato scolastico**¹⁷ (hrv., srp. *školski odbor*, a u Sloveniji **consiglio d'istituto** (slov. *svet šole*)¹⁸. Detaljnije objašnjenje razlika u načinu funkcioniranja i opsegu donošenja odluka ovog tijela nadilazi cilj ovoga rada, ali vrijedi spomenuti da u Italiji učenici imaju veću i važniju ulogu pa i u radu ovoga tijela.

Sljedeći leksem koji se odnosi na administrativno tijelo škole u Italiji je **collegio docenti**, u čijem radu sudjeluju ravnatelj, svi nastavnici i tehničko-administrativno osoblje, što nije slučaj ni u jednoj od zemalja koje razmatramo. Tako da se u hrvatskim i slovenskim školama za talijansku manjinu primjenjuje izraz **collegio dei docenti** ili **consiglio insegnanti** (hrv. *nastavničko vijeće*, srp. *nastavničko veće*, slov. *učiteljski zbor*) i to vijeće donosi samo odluke o odgojno-obrazovnom procesu.

Na razini pojedinog razrednog odjela u Hrvatskoj i Sloveniji¹⁹ odluke donosi **consiglio** ili **collegio di classe** (hrv. *razredno vijeće*, srp. *odjeljen-sko veće*, slov. *razredni svet*), a čine ga samo nastavnici koji predaju tom razrednom odjelu. Za razliku od sve tri države bivše Jugoslavije, u Italiji nastavničkim vijećem predsjedava ravnatelj škole, a mogu prisustvovati i predstavnici roditelja i učenika, pa se ovdje radi o parcijalnom ekvivalentu.

Nadalje, ne postoji ekvivalent u standardnom talijanskom za **comitato/consiglio dei genitori** (hrv. *vijeće roditelja*, srp. *savet roditelja*, slov. *svet staršev*) koji čine predstavnici roditelja.

I na razini predstavničkih tijela učenika zabilježeni su parcijalni ekvivalenti. U Italiji **assemblea degli studenti/assemblea studentesca** predstavničko je vijeće sastavljeno od svih učenika sekundarnog obrazovnog ciklusa, sastaje se jednom mjesečno, a njime predsjedava ravnatelj koji o tome obavještava roditelje. U Hrvatskoj se upotrebljava leksem **consiglio degli alunni** (hrv. *vijeće učenika*, srp. *učenički /đački parlament*²⁰ slov. *skupnost učencev*), čine ga samo predsjednici pojedinih razrednih odjela, **pre-**

¹⁷ U Sloveniji se koristi isti leksem kao i u Italiji, dok se u hrvatskim školama za talijansku manjinu primjenjuje kalk hrvatskoga naziva.

¹⁸ Leksem se upotrebljava u dokumentima hrvatskog Ministarstva znanosti i obrazovanja. Naziv **consiglio scolastico** nije više u upotrebi u Italiji od 2000., ali je zadržan u talijanskim kantonima u Švicarskoj.

¹⁹ U Sloveniji je u upotrebi talijanska inačica **collegio dei docenti** s proširenjem **di classe**.

²⁰ Neslužbeno.

sidenti della classe (hrv. *predsjednik razreda*, srp. *predstavnik odeljenja*²¹, slov. *predsednik razreda*). Oni biraju predsjednika i zamjenika učeničkog vijeća, a učestalost sastanaka nije propisana. U hrvatskom sustavu, izabrani predstavnik učenika može prisustvovati i sjednicama školskog odbora, bez prava glasa, samo u smislu izvjestitelja, kao što je slučaj i u Srbiji.

c) ocjene

U prvom redu razlikuje se brojčano iskazivanje vrednovanja učenika koje se u Italiji sve do sveučilišne razine²² iskazuje ocjenama od 1 do 10, a ocjena 6 je prolazna ocjena na sljedeću razinu, točnije sljedeći razred. Također često se koriste plus i minus uz ocjenu čime se učeniku daje do znanja koliko mu je potrebno za višu ili nižu ocjenu, a pri zaključivanju ocjena ne računa se matematički prosjek. U Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji primjenjuje se skala od 1 do 5, pri čemu je dvojka prolazna ocjena. Zanimljivo je primijetiti da se u Srbiji i Sloveniji na sveučilišnoj razini primjenjuje ista bodovna skala kao i u Italiji od 1 do 10. Stoga se radi o parcijalnim ekvivalentima koji bi mogli biti izvorom međukulturnog nesporazuma u komunikaciji s talijanskim sugovornicima.

5. Zaključak

U zaključku ovog istraživanja treba istaknuti da rezultati jasno pokazuju da školski jezik, a pogotovo njegov varijetet kojeg zovemo nastavnički jezik, valja smatrati „pravim” jezikom struke kao što je to primjerice jezik medicine ili prava. Stoga taj jezični varijetet predstavlja novo istraživačko područje za sve glotodidaktičare stranih jezika i za ostale primijenjene lingviste. Ono što treba imati na umu pri ovakvim tipovima istraživanja svakako je nužnost etnografskog pristupa jer uobičajeni rječnički i korpusni izvori ne mogu objasniti složenu izvanjezičnu stvarnost pojedinih primjera školske svakodnevnice, već je nužno uključiti kvalitativni pristup i etnografske metode intervjua s nastavnicima, glotodidaktičarima i ostalim dionicima školskoga života.

²¹ U Srbiji se u osnovnoj školi biraju po dva predstavnika svakog odeljenja VII i VIII razreda na času odeljenske zajednice za članove učeničkog parlamenta, a učenički parlament bira po dva predstavnika parlamenta koji prisustvuju sjednicama školskog odbora. U srednjim školama se biraju po dva predstavnika svakog odeljenja u školi i oni čine učenički parlament. Učenički parlament bira svog predstavnika koji ima pravo prisustva na sjednicama *Nastavničkog, Odeljenskog veća* i *Školskog odbora*, ali bez prava odlučivanja.

²² Na sveučilišnoj razini primjenjuje se skala od 1 do 30 s mogućnošću ocjene **30 e lode**, s pohvalom, za izniman uspjeh.

Nadalje, ovim istraživanjem leksema s međukulturalnoga aspekta, dokazano je da ono što se podrazumijeva samo po sebi kao dio naše (materinske) kulture odrastanja i obrazovanja ne podrazumijeva da strani sugovornika ima istu ili vrlo sličnu *forma mentis*. Iz primjera školskoga jezika s područja Hrvatske, Srbije i Slovenije vidljiva je naša duga zajednička prošlost. Unatoč razdvajanju triju država i ulasku dviju u Europsku uniju, obrazovni sustavi nisu se značajnije promijenili jer svaka članica Europske unije, uz prihvaćanje europskih okvira, pravila i preporuka, zadržava pravo samostalnog oblikovanja vlastitih obrazovnih sustava. Zapravo se na temelju usporedbe istih leksema u ovome radu s onima u Hrvatsko-njemačkom rječniku školskoga jezika (Lütze-Miculinić / Jelaska 2018) može zaključiti da se većina istih leksema upotrebljava i u Austriji, što implicira da je bivša Jugoslavija uvelike naslijedila austro-ugarski sustav obrazovanja u koji su bile uključene sve tri države koje su bile predmetom ovog istraživanja, i ugradila ga u pravilnike nove države. Za sljedećih nekoliko generacija prijevodni će ekvivalenti u hrvatskom, srpskom i slovenskom biti sasvim razumljivi, međutim u sljedećima to neće biti slučaj, jer će u mirovinu otići generacije nastavnika koje su učile zajednički, hrvatsko-srpski ili srpsko-hrvatski jezik i poznavale obrazovni sustav biše Jugoslavije.

S druge strane, školski jezik, posebice u stručno-administrativnom smislu, predstavlja jezični varijetet u stalnoj promjeni jer je podložan čestim promjenama koje su posljedice obrazovnih reformi u svim državama. Tako da će se u standardnom jeziku u neformalnoj upotrebi vjerojatno dugo zadržati „stari” izrazi, a „novi” leksemi će još snažnije postati dijelom jezika struke nastavnika. Stoga je odgovornost nastavnika stranih jezika cjelovotno usavršavanje u njihovom jeziku struke na materinskom i stranom jeziku, a posebice u slučaju međukulturne komunikacije sa sustručnjacima iz država zemalja čiji jezik poučavaju. Produblivanjem vlastite međukulturne kompetencije, nastavnici stranih jezika moći će tu sposobnost prenijeti i na učenike i razviti njihovu sposobnost međukulturne medijacije s vršnjacima što je i jedan od ključnih elemenata razvoja jezično-komunikacijske kompetencije na stranom jeziku.

BIBLIOGRAFIJA

- Bagić, Tihana (2014). Interkulturalna kompetencija srednjoškolskih učenika engleskoga jezika u međuodnosu s jezičnom kompetencijom i jezičnim kontaktom. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu.
- Balboni, Paolo (2023). Le “nuove” sfide di babele: insegnare le lingue nelle società “liquide”. Torino: UTET.

- Balboni, Paolo (2015). La comunicazione interculturale e l'approccio comunicativo: dall'idea allo strumento. *EL.LE* 4 no. 1: 1–20.
- Balboni, Paolo (2002). *Le sfide di Babele: Insegnare le lingue nelle società complesse*. 3a ediz. Torino: UTET.
- Comissione Europea, / EACEA / Eurydice, 2018. *La carriera degli insegnanti in Europa: Accesso, progressione e sostegno. Rapporto Eurydice*. Lussemburgo: Ufficio per le pubblicazione dell'UE.
- Diadori, Pierangela (2004). Teacher talk / Foreigner talk nell'insegnamento dell'italiano L2: un'ipotesi di ricerca. U Madii, Lucia (ur.) *Insegnamento e apprendimento dell'italiano L2 in età adulta*. Atene: Edilingua, 71–103.
- Dizionario enciclopedico Treccani (on-line edizione).
- Dubravec Labaš, Dubravka (2021). *Vlastiti identitet u tuđim očima – Od autopredodžbe talijanskoga jezika, kulture i civilizacije do heteropredodžbe u hrvatskome kontekstu*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Europska komisija, / EACEA/ Eurydice (2018). *Nastavnička karijera u Europi: Pristup, napredovanje, i potpora*. Izvješće Eurydicea. Ured za publikacije Europske komisije u Luxemburgu.
- Humboldt, Wilhem (1836). *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. https://ia802709.us.archive.org/12/items/bub_gb_dV4SAAAIAAJ/bub_gb_dV4SAAAIAAJ.pdf. Pristupljeno 5. svibnja 2023.
- Knežević, Željka (2015). *Kompetencije osnovnoškolskih učitelja njemačkog i engleskog jezika za razvoj višejezične i međukulturne kompetencije učenika*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu.
- Lütze-Miculinić, Marija/Jelaska, Zrinka (2018). *Hrvatsko-njemački rječnik školskoga jezika*. 1. Svezak / Kroatisch-deutsches Wörterbuch der Schulsprache, Band I. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Lütze-Miculinić, Marija/Vrhovac, Yvonne (2023). *Hrvatsko-francuski rječnik školskoga jezika, I. svezak / Dictionnaire croate-français du vocabulaire scolaire, Tome I*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. Elektroničko izdanje: <https://hfiloloskod.hr/novost-u-biblioteci-kroatini/>
- Mardešić, Sandra (2018). *Insegnantese – microlingua degli insegnanti LS*. *Scripta Manent* 12, 2: 191–208.
- Mardešić, Sandra (2023). *Development of the Intercultural Competence in the Initial Foreign Language Teacher Education*. *Universal journal of educational research*, 11 (2023) 2: 32–39. doi: 10.13189/ujer.2023.110202.
- Mardešić, Sandra/Lütze-Miculinić, Marija (2021). *Talijansko-hrvatski rječnik školskoga jezika: priručnik za studente i nastavnike talijanskoga*

- jezika: 1. Svezak/ Dizionario croato-italiano del linguaggio scolastico:- manuale per studenti e insegnanti d'italiano: vol. 1. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Mardešić, Sandra/Svilarić Andrea (2023). Analiza udžbenika talijanskog jezika za gimnazije: između kurikula i stvarnosti. u Glušac, Maja/ Mikić Čolić, Ana (ur.). Standardni i nestandardni idiomi. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 345–356.
- Medved Krajnović, Marta (2010). Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Zagreb, Leykam.
- Pavan, Elisabetta (2004). Cultura e civiltà nella classe di lingue. U Serragiotto, Graziano (ur.) Le lingue straniere nella scuola. Torino: UTET. 77–86.
- Rete Rei Osservatorio dell'italiano fuori d'Italia (2021) <https://www.bk.admin.ch/bk/it/home/documentazione/lingue/conferenze-e-seminari/rete-per-l-eccellenza-dell-italiano-istituzionale.html>, Pristupljeno 5. travnja 2023.
- Serianni, Luca (2003). Italiani scritti. Bologna: Il Mulino.
- Sešek, Urška. (2005). Teacher English: Teacher's Target Language Use as Cornerstone of Successful Language Teaching. *English Language and Literature Teaching* 2(1–2): 223–230.
- Sešek, Urška (2007). English for teachers of EFL-Toward a holistic description. *English for Specific Purpose* 26: 411–425.
- Šenjig Golub, Ana (2013). Evaluacija međukulturalne kompetencije učenika u osnovnoškolskoj nastavi njemačkog jezika. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu.
- Vijeće Europe, (2005). Zajednički europski okvir za jezike: učenje, poučavanje i vrednovanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Vrhovac, Yvonne (2019). Poučavanje elemenata strane kulture. U Vrhovac, Yvonne i sur. (ur.) Izazovi učenja stranoga jezika u osnovnoj školi. Zagreb: Naklada Ljevak, 303–311.
- Vučo, Julijana (2006). U potrazi za sopstvenim modelom dvojezične nastave. U: *Inovacije u nastavi*. Beograd: Učiteljski fakultet, 41–45.
- Whorf, Benjamin (1956). *Language thought and reality*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Zergollern Miletić, Lovorka / Lütze-Miculinić, Marija (2020). *Hrvatsko-engleski rječnik školskoga jezika: priručnik za studente i nastavnike engleskoga jezika: prvi svezak / Croatian-English Dictionary of Classroom Discourse : A handbook for university students and teachers of English : Volume one*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.